

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**НОВА
ДРУЖКІВКА**

ПРОБЛЕМИ, ПОТРЕБИ ТА МІГРАЦІЙНІ НАСТРОЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОЇ ГРОМАДИ

Проблеми, потреби та міграційні настрої внутрішньо переміщених осіб Олександрійської громади

Підготовлено громадською організацією «Нова Дружківка» в рамках проєкту USAID «Демократичне врядування у Східній Україні», який фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID).

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам чи впорядникам видання та необов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

Над дослідженням працювали:

Сергій Пронкін, Любов Мороз, Анна Безкровна,
Тетяна Серединська, Людмила Литвиненко,
Анна Павленко, Арина Левченко, Володимир Немченко.

Скорочення:

ВПО – внутрішньо переміщені особи.

ФГ – фокус-група (фокус-групове інтерв'ю).

Вступ

Дослідження потреб ВПО дозволяє виявити найбільш нагальні проблеми, з якими вони стикаються, визначити наявні ресурси та потенціал, що може бути активований для їхньої адаптації в приймаючих громадах. Розуміння потреб ВПО критично необхідне для розробки ефективних стратегій інтеграції, які будуть відповідати реальним умовам і викликам.

Важливо зазначити, що дослідження допомагає сприйняти ВПО не просто як групу, що потребує допомоги, а як соціальний капітал, здатний внести достатній вклад у розвиток приймаючих громад.

Системна робота з ВПО в приймаючих громадах має важливе значення, оскільки ця група часто стикається з унікальними викликами, що включають проблеми соціальної інтеграції, забезпечення житлом, доступом до освіти та медичних послуг. Визнання цих викликів є ключовим для створення відповідних політик та програм підтримки на місцевому рівні. Крім того, врахування індивідуальних історій та досвіду ВПО може сприяти формуванню більш інклюзивного та різноманітного суспільства.

Дослідження було проведено з метою виявлення потреб, проблем та міграційних настроїв зареєстрованих після 24.02.2022 року дорослих ВПО віком від 18 років, які постійно проживають в Олександрійській громаді.

Практична мета дослідження – надати зацікавленим сторонам (місцевим радам, обласним адміністраціям, громадським та благодійним організаціями тощо) рекомендації щодо розробки або адаптації дійсних планів та програм, задачею яких є надання основних адміністративних послуг у приймаючій громаді, інтеграція та/або повернення ВПО.

Методологія дослідження

Дослідження складається з двох компонентів: кількісного та якісного. Польовий етап дослідження був проведений у вересні-грудні 2023 року.

Якісний компонент

Протягом вересня 2023 року було проведено 3 фокус-групових інтерв'ю з ВПО віком 18+ років, які офіційно зареєстровані як ВПО та проживають на території Олександрійської громади. Загалом у фокус-групах взяли участь 28 осіб (21 жінка та 7 чоловіків). Зустрічі відбувалися в офлайн форматі. У звіті представлені цитати з фокус-групових інтерв'ю. Участь в інтерв'ю, їх аудіозапис були добровільними для учасниць й учасників та здійснені за їх проінформованою згодою. Під час ФГ, які проводилися офлайн, опитувані могли брати участь з використанням не свого імені.

Кількісний компонент

Кількісний компонент включав проведення анкетування ВПО віком 18+ років, які офіційно зареєстровані як ВПО та проживають на території Олександрійської громади. Опитування відбувалося з 3 жовтня по 15 листопада 2023 року віч-на-віч з респондентом із застосуванням друкованої анкети. Вибірка репрезентує загалом ВПО, які офіційно зареєстровані та проживають на території Олександрійської громади Кіровоградської області. Довірча ймовірність – 95%, похибка вибірки – 5%.

Обмеження

Станом на початок опитування обсяг генеральної сукупності ВПО віком 18+, які зареєстровані як ВПО та проживають на території Олександрійської громад, формувався згідно з офіційними даними Управління соціального захисту Олександрійської міської ради. Проте відповідальним структурам достеменно не відома кількість осіб, які отримали статус ВПО в Олександрійській громаді, але не проживають на її території, тому що повернулися в громади, де мають місце постійної реєстрації, або перемістилися в інші приймаючі громади, не перереєструвавшись у ній як ВПО, або виїхали за кордон. Також до генеральної сукупності не увійшли переміщені особи, які проживають на території Олександрійської громади, але не мають у ній офіційної реєстрації як ВПО.

Рис. 1 Стать, % (N=368)

Рис. 2 Вік, % (N=368)

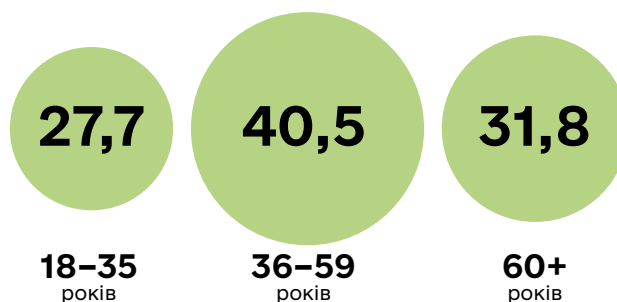

Рис. 3 Рівень освіти, % (N=368)

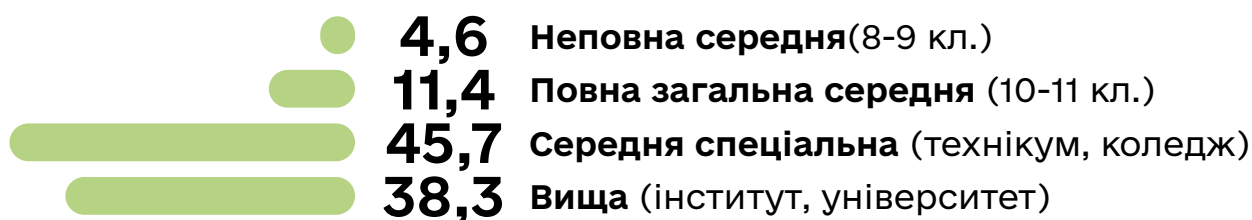

Рис. 4 Рід занять, % (N=368)

Рис. 5 Рівень доходу родини, % (N=368)

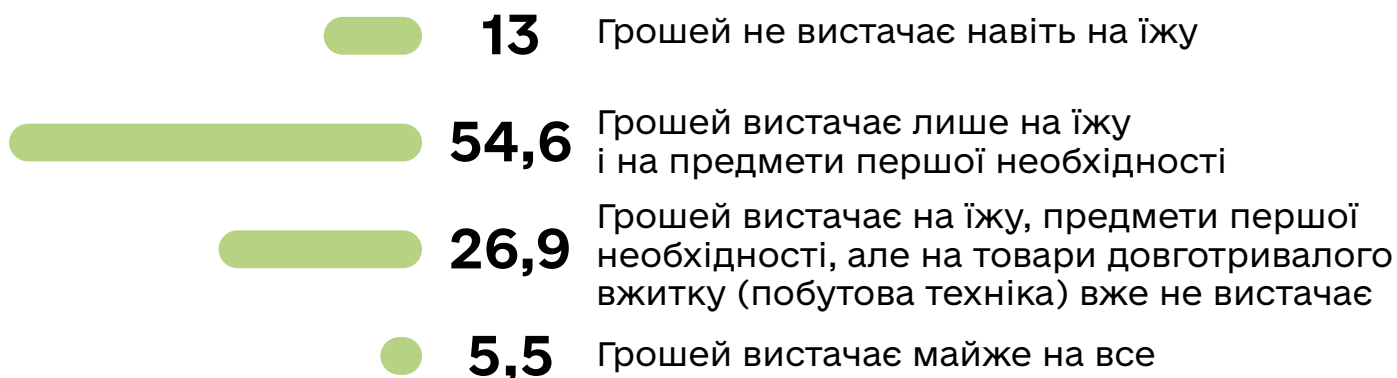

Рис. 6 Оцінка рівня якості надання послуг в Олександрійській громаді, % (N=368)

Варто зазначити, що освітні та психологічні послуги, роботу поліції, ДСНС та безоплатної правової допомоги більшість респондентів/ок не змогла оцінити. У випадку з освітніми послугами це може свідчити про низький рівень інтеграції дітей ВПО в освітнє середовище громади або про відсутність дітей шкільного чи дошкільного віку серед респондентів/ок. Остання гіпотеза частково підтверджується відповіддю на запитання про заміну навчального закладу (Рис. 8). Найвище респонденти/ки оцінили адміністративні та соціальні послуги. Така оцінка також підтверджувалася під час ФГ.

Я довідку ВПО отримав приблизно за хвилин п'ять.

ЗАГС працює дуже чудово, тому що мені треба було відновлювати документи. Все це було зроблено швидко, без волокити.

Рис. 7 Чи заключили Ви після переїзду в приймаючу громаду декларацію з місцевим сімейним лікарем? % (N=368)

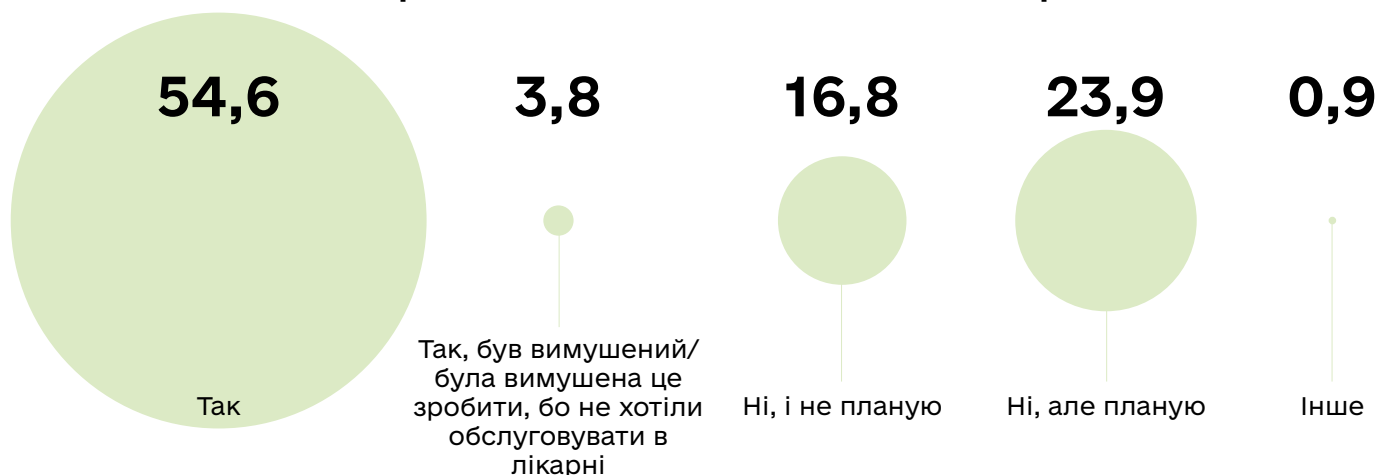
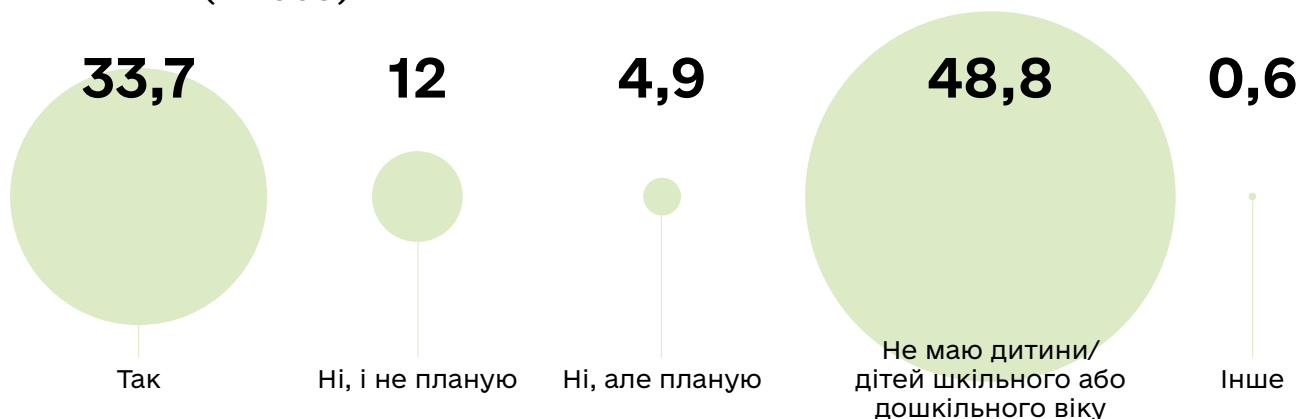

Рис. 8 Чи змінили Ви дитині/дітям шкільний чи дошкільний навчальний заклад на місцевий після переїзду? % (N=368)

Зміна сімейного лікаря та навчального закладу для дітей є тими факторами, які сприяють адаптації та інтеграції ВПО у приймаючу громаду. Результати відповідей свідчать про те, що інтеграція в медичну систему громади відбулася краще, ніж в освітню. Це, ймовірно, спричинено тим, що медичні послуги, особливо для ВПО старшого віку, важко отримувати онлайн. Оцінку медичним та освітнім послугам також надавали учасники та учасниці ФГ.

Не міняли сімейного лікаря, харківський лікар лишився. Я не змінила сімейного лікаря, але була у 3-х терапевтів.

Декларацію прийшлося перезаклучити, тому що я працюю офіційно, мені потрібен був лікарняний, а без перезаклучення декларації не могли виписати лікарняний.

В Олександрії дуже тяжко знайти спеціалістів. Зверталися до лікаря, коли дитина захворіла. Навіть без направлення прийняли, призначили лікування.

Залишилися навчатися в краматорській школі, тому що кожного разу сподівалися, що через тиждень ми повернемося додому і продовжимо своє навчання у своїх класах.

Дитина на дистанційній системі. Не захотів іти в школу тільки по тій причині, що там усі вже знайомі, друзі, рідні вчителі.

Дітей прийшлося перевести в місцеву школу, тому що наше місто в окупації, школи розбиті.

Ми доньку в місцеву школу перевели в цьому році, тому що 3 роки на дистанційному, зрозуміло, що не так багато знань.

Вирішили оформити в школу, там і спілкування, і соціалізація, і фізкультура, і більш динамічне життя.

Ні, не змінювали. Донька навчається в 4-му класі, хоче закінчити школу зі своїм учителем і своїм класом. Якщо ми в 5-му класі тут залишимося, то підемо тут до школи. Це однозначно, тому що дистанційне навчання – це не навчання.

Рис. 9 Зазначте Ваші потреби або потреби Вашої родини, які потребують нагального вирішення. % (N=368, можна було вибрати максимум 5 варіантів)

Очікувано, що серед топпроблем – продукти харчування, гігієнічні товари, грошова допомога та ліки. Окремим напрямом для роботи зацікавлених сторін можуть стати проекти, мета яких сприяння працевлаштуванню та/або перекваліфікації ВПО з кореляцією на потреби громади. Фокус-групи робили акцент на житлі та роботі.

Найважливіша проблема – це житло по доступній ціні.

Перша проблема – це робота. Переселенців відмовляють брати на роботу.

Для мене це, як для всіх, – це робота та житло.

Рис. 10 Оцініть, будь ласка, наскільки достатньо Вам тієї гуманітарної допомоги, яку Ви отримуєте в приймаючій громаді. % (N=368)

Рис. 11 Оцініть, будь ласка, наскільки гуманітарна допомога, яку Ви отримуєте в приймаючій громаді, відповідає Вашим потребам. % (N=368)

Рис. 12 Оцініть, наскільки періодичність, з якою Ви отримуєте гуманітарну допомогу, відповідає Вашим потребам. % (N=368)

Респонденти/ки достатньо високо оцінили систему забезпечення гуманітарною допомогою ВПО. Так, майже половина ВПО зазначили, що їм достатньо цієї допомоги, що вони отримують. У той час дві третіх респондентів/ок зазначили, що допомога відповідає їхнім потребам, а половина – що періодичність отримання їх задовольняє. Такі результати можуть свідчити про системний та стратегічний підхід на рівні громади до дистрибуції гуманітарної допомоги.

Я вважаю, що продуктивні набори дають хороші. Хотілось би більше гігієни: миючого, прального порошку. Цього недостатньо.

Гуманітарна допомога не зовсім відповідає нашим потребам. Наприклад, у нас двоє маленьких дітей, а в продуктивному наборі не було нічого для них.

Продуктова допомога відповідає потребам нашої сім'ї, мої діти раді всьому

На сьогоднішній день задоволений і комунікацією, яка в громаді проводиться, і видачею гуманітарної допомоги.

Я вважаю, що гуманітарною допомогою мають займатися громадські організації. Або якщо це місцева влада, то під контролем, бо з їхньою корупцією та бюрократизмом ми вже знаємо, як це буває.

Рис. 13 На Вашу думку, чи достатньо в приймаючій громаді приділено уваги наданню психологічної допомоги ВПО? % (N=368)

Рис. 14 На Вашу думку, чи достатньо в приймаючій громаді приділено уваги наданню юридичної допомоги ВПО? % (N=368)

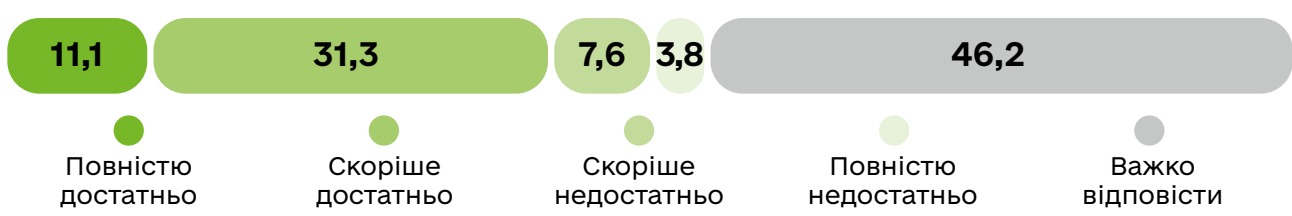

Рис. 15 Якщо б у Вас була можливість безоплатно відвідувати консультації з психологом для ВПО, яка ймовірність, що ви нею скористалися? % (N=368)

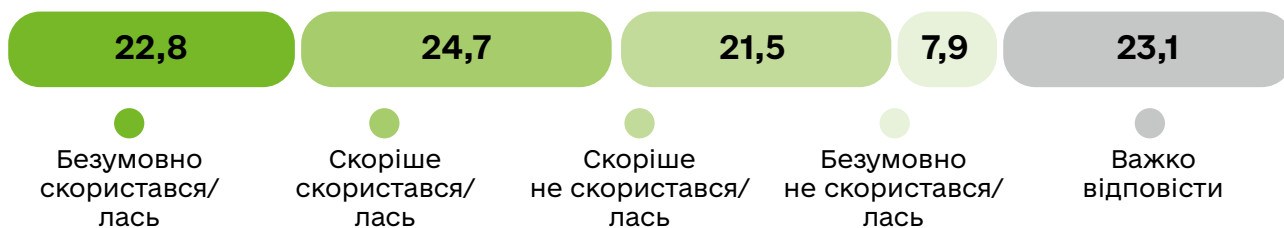

Рис. 16 Якщо б у Вас була можливість безоплатно відвідувати юридичні консультації для ВПО, яка ймовірність, що ви нею скористалися? % (N=368)

Респонденти/ки позитивно оцінюють рівень уваги, який у громаді приділено наданню психологічної та юридичної допомоги переміщеним особам. У той же час більше третини ВПО не можуть оцінити цей показник, що може свідчити, що вони або не мають інформації про надання таких послуг у громаді, або обсяг послуг недостатній. Водночас потреба, як свідчать результати анкетування, в отриманні безкоштовних психологічних та юридичних послуг достатньо висока. Такі результати можуть сигналізувати про необхідність залучення в громаду ресурсів та експертизи міжнародних проєктів у цьому напрямку. У контексті психологічної допомоги учасники/ці ФГ говорили наступні тези.

Я вважаю, що потрібно загрузити себе роботою, щоб не було часу думати про всілякі проблеми.

Я пережив таке... Снаряди літали над головами, і вибухали будинки поряд. Так що мені психолог не потрібен.

Щодо психологічної допомоги. Все добре. Я відвідую психолога безкоштовно. В Олександрії є мінімум 2 місця, куди я можу звернутися.

Психологічна допомога потрібна, ходили б на зустрічі.

Рис. 17 Чи були ви свідками будь-яких випадків дискримінації по відношенню до ВПО під час отримання будь-яких послуг в Олександрійській громаді? % (N=395)

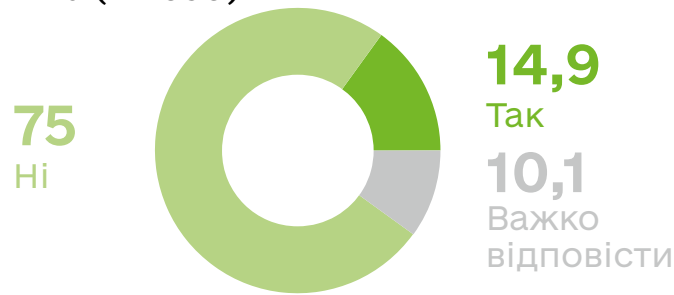

Рис. 18 Чому ви обрали Олександрійську громаду для переїзду? % (N=368, можна було вибрати всі слушні варіанти)

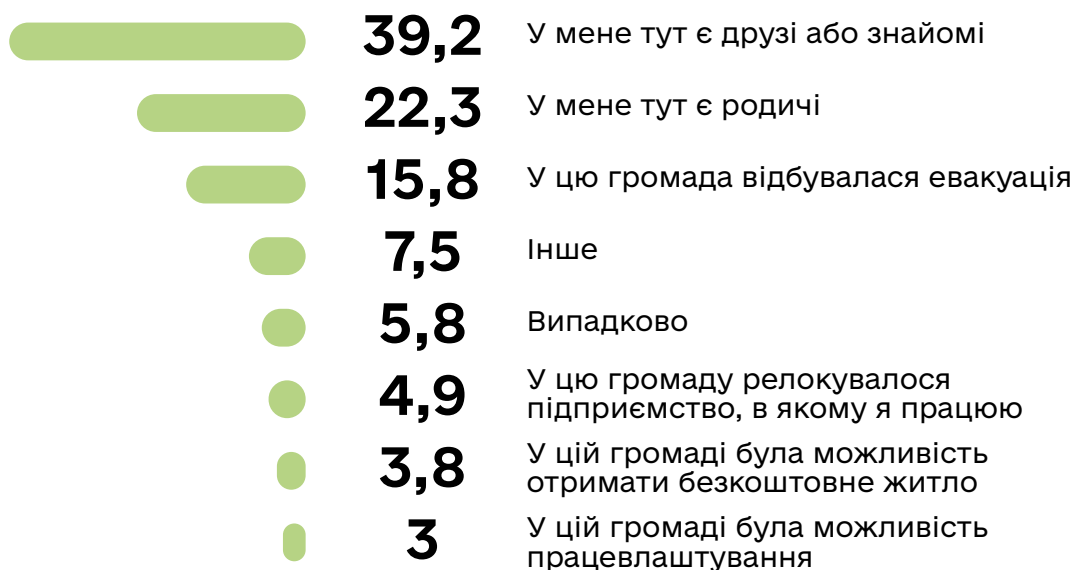

Рис. 19 Які Ваші плани на найближчий час щодо місця проживання? % (N=368, можна було вибрати всі слушні варіанти)

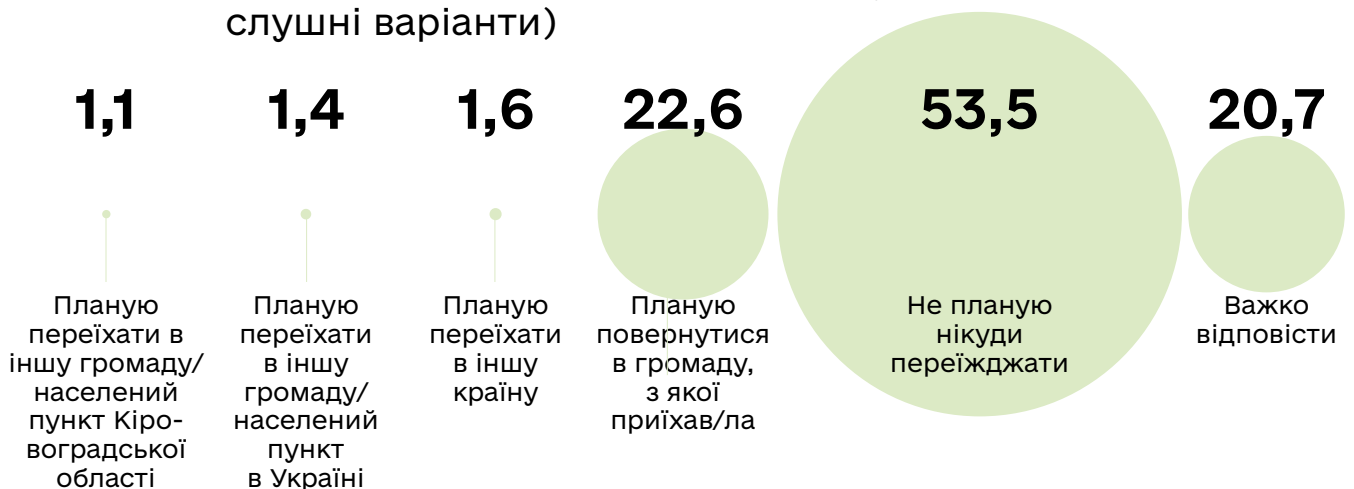

Рис. 20 **За яких умов Ви були б готові повернутися в громаду, з якої приїхали? % (N=368, можна було вибрати всі слушні варіанти)**

Половина респондентів/ок у найближчий час не планують нікуди переїжджати, у той же час п'ята частина ВПО не визначилися з планами на майбутнє у короткостроковій перспективі, а ще майже 23% планують повернутися в рідну громаду. Таким чином майже половина ВПО – потенціал для розвитку соціального капіталу Олександрійської громади за умови більш детального вивчення їхнього досвіду.

У розрізі умов, за яких ВПО готові повернутися в громаду, з якої виїхали, лідирує деокупація, покращення рівня фізичної безпеки та відновлення пошкодженого/зруйнованого житла. ФГ інтерв'ю виявили різноманітні думки з приводу міграційних настроїв, але вони співставляються з результатами анкетування.

У рідну громаду повернуся хоть завтра після закінчення війни. Хочеться додому, це зрозуміло. Але ж ситуація нестабільна, там робити ще нічого.

Хотілось би залишитися, але не маємо такої можливості, тому що місто дуже слабе на робочі місця.

Повернуся в рідну громаду тільки по завершенню [війни]. Не раніше. Чому повернуся? Тому що там в мене є житло.

Повернутися додому, звісно, хочеться, але у нас окупація, частково житло зруйновано. Але як тільки дадуть зелене світло, мабуть, пішки будемо бігти перед машиною додому. Відбудувати.

Якщо залишиться житло, будемо повертатися додому, у Слов'янськ.

Повернемось тільки тоді, коли буде безпечно моїй дитині виходити на вулицю, гратися, ходити до школи, спілкуватися з однолітками.

Зупиняє мене лише те, що знову «прилетить». І, мабуть, я розумію, що я не зможу це витримати психологічно ще раз.

Рис. 21 На яких умовах Ви проживаєте в приймаючій громаді зараз? % (N=368)

Рис. 22 У яких громадських заходах за останній рік у приймаючій громаді Ви особисто брали участь? % (N=368, можна було вибрати всі слухні варіанти)

Рис. 23 Як би Ви оцінили відкритість місцевої влади в приймаючій громаді до ВПО та їх проблем? % (N=368)

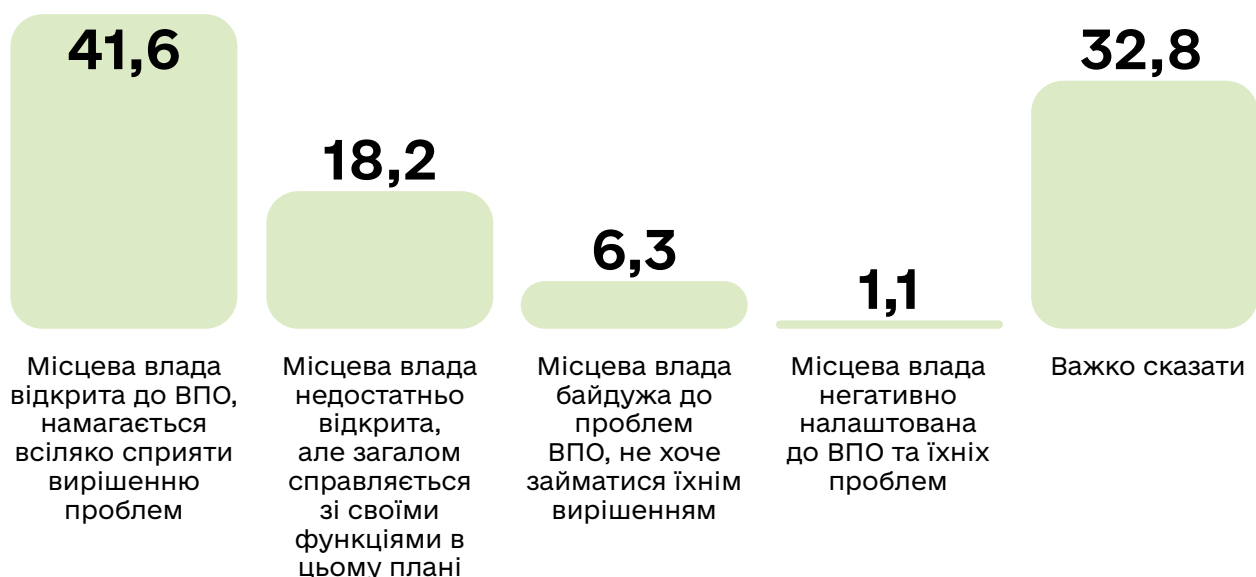

Рис. 24 Як Ви вважаєте, чи достатньо Вам можливостей для самореалізації у приймаючій громаді? % (N=368)

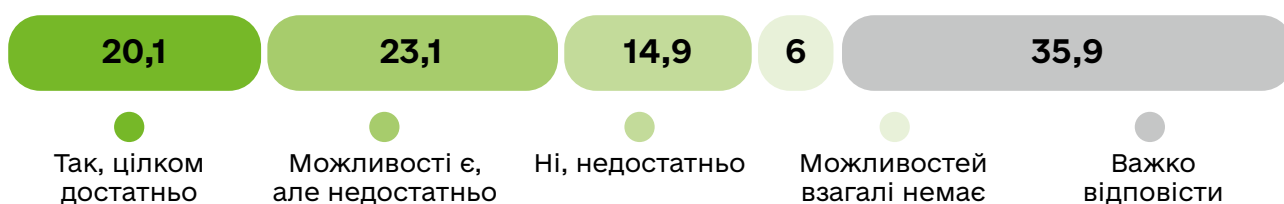

Рис. 25 Які, на Вашу думку, найбільші виклики стоять перед ВПО, коли йдеться про інтеграцію до приймаючої громади? % (N=368, можна було вибрати максимум 3 варіанти)

Важливо зазначити, що більше половини респондентів/ок заявили, що не брали участі в жодному громадському заході за останній рік. Найбільш активні ВПО зосередили свою увагу на зборі матеріальної допомоги, волонтерському русі та участі у святкуванні дня міста. Роботу місцевої влади щодо вирішення проблем ВПО позитивно оцінюють майже 60% респондентів/ок. Третина не змогла оцінити цей показник, скоріше за все через це, що не мали досвіду взаємодії. Майже половина опитаних ВПО оцінюють можливості для самореалізації в Олександрійській громаді в позитивному руслі. Щодо найбільших викликів у топі опинилися відсутність доступного житла та неможливість працевлаштування, тобто базові потреби для адаптації ВПО.

На ФГ звучали наступні коментарі щодо адаптації в громаді та залученості до суспільного життя.

Напевно, я одна з активних людей, яка відвідує всі можливі заходи, які я можу вписати у свій графік.

Заходи відвідую деякі, можливо, хотілось би відвідувати більше, тому що ми, наприклад, 2 місяці прожили в підвалі у Вугледарі.

Ми зіткнулися з проблемою, що місцеві спортивні школи не охоче приймають дітей ВПО. Як нам прокоментували, ви сьогодні тут, а завтра кудись виїхали... а нам потрібно займатися постійно.

Хотілося б, щоб були якісь бесіди – чаювання для людей, щоб не почувати себе самотніми. Іноді дуже потрібні такі зустрічі. Поспілкуватися, побути у соціумі, трішки відволіктися від нагальних проблем.

Рис. 26 Оцініть, будь ласка, можливості для працевлаштування в приймаючій громаді. % (N=368)

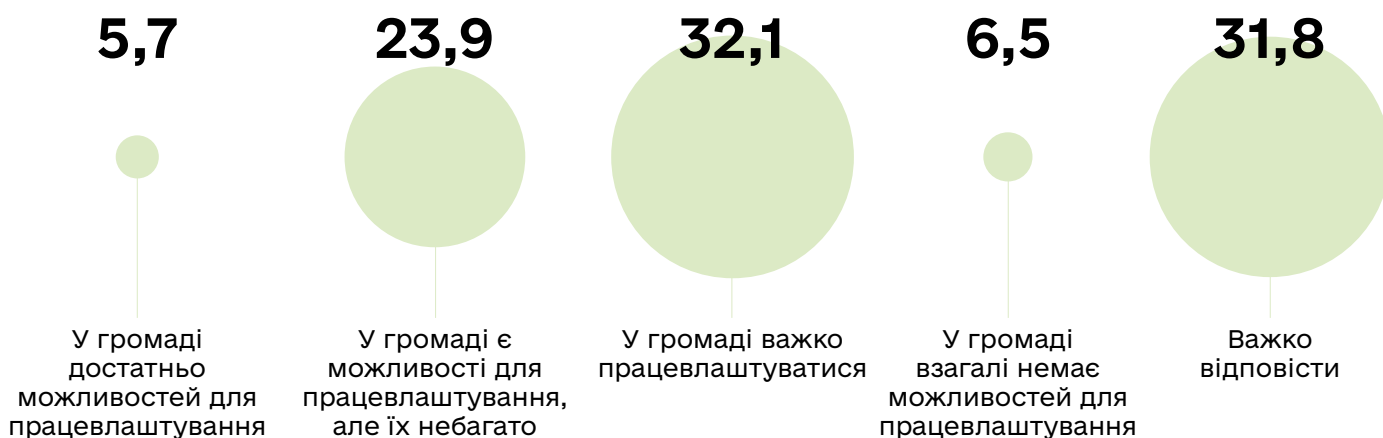

Рис. 27 **З якими труднощами Ви стикалися під час пошуку роботи в приймаючій громаді? % (N=368, можна було вибрати всі слушні варіанти)**

Рис. 28 **Чи зверталися ви до центру зайнятості для пошуку роботи в приймаючій громаді? % (N=368)**

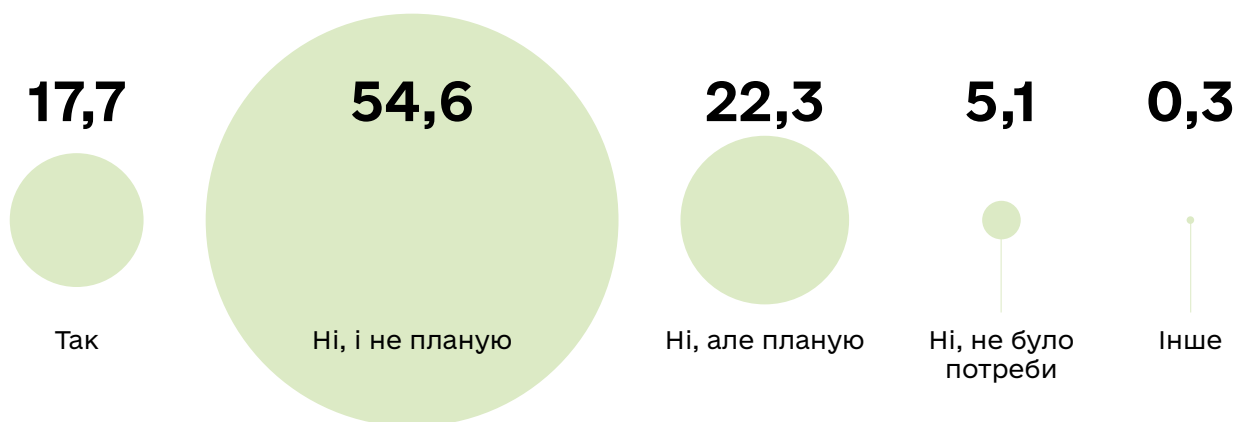
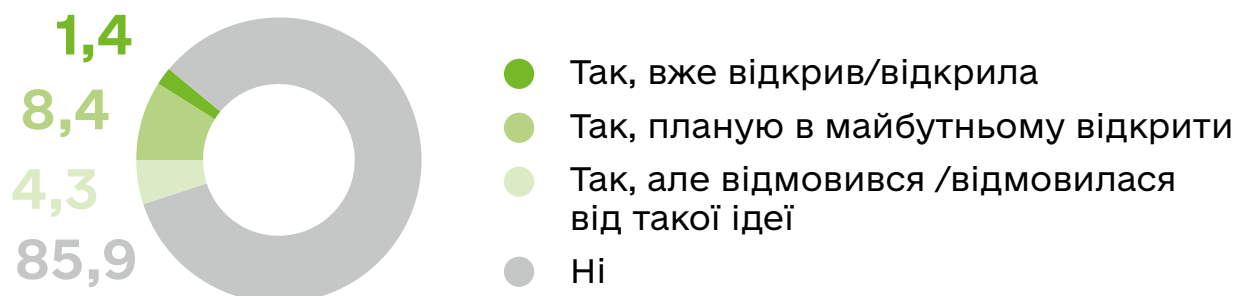

Рис. 29 **Чи розглядали ви можливість для відкриття власного бізнесу в приймаючій громаді? % (N=368)**

Проблема з працевлаштуванням у громаді є серед топ найбільших викликів, які стоять перед ВПО. Таким чином третина респондентів/ок кажуть, що в громаді важко знайти роботу, майже чверть зазначають, що можливості є, але їх небагато. Серед головних труднощів, з якими ВПО стикаються під час пошуку роботи, виділяють відсутність вакансій за спеціальністю та низьку оплату праці. У той час менше 10% респондентів/ок зазначили, що мають намір або вже відкрили власний бізнес у громаді. А більше половини не планують звертатися до Центру зайнятості для пошуку роботи.

Рис. 30 Назвіть, будь ласка, звідки ви отримуєте інформацію про можливості для переселенців у приймаючій громаді. % (N=368, можна було вибрати всі слушні варіанти)

Висновки та рекомендації

Найбільші виклики, які стоять перед ВПО в Олександрійській громаді, – це пошук доступного житла та працевлаштування. Очевидно, що ці перепони стоять на їхньому шляху успішної адаптації та інтеграції в приймаючу громаду. Ці проблеми надзвичайно актуальні, адже без вирішення побутових питань важко залучити ВПО до активного суспільного життя. Також результати фокус-групових інтерв'ю свідчать, що важливим аспектом є розвиток комунікаційних платформ, які сприяли б діалогу між ВПО та місцевими жителями, дозволяючи їм спільно обговорювати актуальні питання громади.

Достатньо велика частина ВПО, які проживають в Олександрійській громаді, – це люди старшого віку. Це та група, яка найбільше створює додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру громади. У стереотипному сприйнятті це група виключно споживачів послуг. Як демонструють кращі українські практики, якщо залучити людей старшого віку до суспільного життя, вони можуть стати додатковим ресурсом для розвитку громади. Але такий підхід потребує часу, стратегічного підходу та місцевих лідерів, здатних такий процес очолити.

Ураховуючи міграційні настрої, які були виявлені під час дослідження, Олександрійська громада має потенціал для того, щоб утримати ВПО у себе, збагативши існуючий соціальний капітал громади. Це потребує додаткового вивчення досвіду та експертності ВПО, розуміння, що може стати їхнім «якорем» для остаточного рішення залишитися в громаді.

Окремо слід звернути увагу зацікавлених сторін на можливість залучення ВПО до участі в громадських заходах та надання їм психологічної та юридичної допомоги. Це може стати ключовим інструментом, який сприятиме їхньому відновленню, що в кінцевому підсумку впливатиме на їхню інтеграцію.

Наприкінці слід зазначити, що питання інтеграції ВПО має отримати на рівні громади стратегічне опрацювання через імплементацію системних рішень, як розробка та затвердження спеціальних місцевих програм, створення консультативно-дорадчих інструментів, розвиток діалогових майданчиків та регулярне оновлення ключових моніторингових даних. Такий підхід сприятиме ефективній інтеграції ВПО та зміцненню громади загалом.

